

ОРНЫ ТОЛМАС...
АРХЕОЛОГ ЖҰМАШ ЖЕТІБАЕВ ЖАЙЛЫ

Үстіміздең жылы кантар айында танымал ғалым, археолог Жұмаш Жетібаев кенеттен қайтыс болды. Бәріміз еш күтпеген, кенеттен келген, тым жаисыз ауыр соққыдан сон, міне, айлар етіпті. Мамыр, маусым айларынан бастап Институт қызметкерлері далалық зерттеулерге, яғни, экспедицияларға аттанды. Қыс бойы күтетін қызығы да, қындығы да мол далалық маусым өз ретімен өтуде. Арамызда Жұмаш өріптесіміз жок.

Жұмашты жақсы билетіндердің айтуына, – «орны толмас» деуіне өбден-ақ болады.

Ол биыл 50-ге келер еді.

Жұмаш Мұқашұлы (Мұқажанұлы) Жетібаев Талдықорған облысы Бөрілтөбе ауданы Кекжиде ауылында 1962 жылдың 26 казанында дүниеге келді. Еркіті орта мектебін 1980 жылы тәмамдаған ол біраз күрылыс бригадасында жұмыс істеп, сол жылы күзде армия қатарына шақырылады. 1982 жылы әскерден оралған сон, сол жұмысын жалғастырады. 1984 жылдың күзінде Алматыдағы ҚазМУ дайындық бөліміне түсіп, 1985 жылы тарих факультетінің 1 курсына қабылданады. Студент шағындағы Жұмаш Мұқашұлының негізгі үстазы Қазақстан археологиясының аса көрнекті өкілі, тамаша ғалым, көсіби маман Әбдіманап Медеуұлы Оразбаев еді. Жұмаш үстазына ілесіп, ол басқарған экспедицияларға үнемі қатысып отырды, жақсы теориялық білім алды, практикалық дайындықтан өтті. Дипломдық жұмысы «Шығыс Қазақстанның қола дәуірі» деп аталып, бұл алғашқы еңбегі жақсы сыннан өтті, жоғары деңгейде корғалды.

1990 жылы оқуды бітірген Жұмаш Мұқашұлы осы жылдың күзінен бастап Институтқа аға инженер деген лауазыммен қабылданды.

Алғашқы қоғам археологиясы бөлімінің ғылыми қызметкері Жұмаш Жетібаев тамаша көсіби дайындықтан өткен жоғары көсіби маман еді. Ғалымның биік теориялық деңгейімен катар, оның практикалық жұмысқа икемділігі де айрықша атап айтартылған болды. Оның көптеген ғылыми макалалары, монографиялық еңбегі отандық ғылымға қосылған аса маңызды, комақты үлес болып табылады.

Жұмаш Мұқашұлы жетекшісі З. Самашев басқарған археологиялық экспедициялардың барлығына катысты, А. Досымбаева, Ж. Құрманқұлов сынды ғалымдармен бірлесіп жұмыс жасады, кең байтақ Қазақстанның ол бармаған пұшпағы жоқ еді десе болады.

Шығыс Қазақстан, Жетісу, Арқа, Батыс Қазақстан, Сыр бойы, Каспий мен Арал аралығы, Қаратай... Осы өлкелердегі көптеген ескерткіштер, түрлі кезеңнің нысандары Жұмаштың тікелей қатысуымен зерттелді.

Ғалымның таңдап алған өз тақырыбы – қазақ петроглифтері, көне тамыры мен сабактастыры. Бұл бағыттағы жұмысты бастаған алғашқы маман Жұмаш Жетібаев болатын.

Казақ ауылында туып есken, жақсы теориялық білім алған, еліміздің көптеген өлкелерінде жиі болып, зерттеулер жүргізген, ой түйген Жұмаш өріптесіміз археология мен этнография сабактастырын тамаша мен-герген еді. Әркімнің қолынан бұл келе бермейді, осы тұста оған пара-пар келетін маман да аз шығар.

Жұмаш Жетібаевтың қазақ петроглифтерін жинастыру, зерттеу мен талдау, оларға этнографиялық түрғыдан паралельдер жасау, суреттерді ұлттық колданымдағы бұйым-әбзелдермен салыстыру тақырыптарына арналған пайымдаулары мен қорытындылары бірегей творчествоның шешімдер болып қалады. Қазақ петроглифтері мен қазақтың біз білетін заттары. «Белбей», «Қамшы», «Бақсы»... Осылардың артынан үлкен теория келе жатыр еді...

Сонғы жылдары Жұмаш көрнекті ғалым Ж. Құрманқұловпен бірлесе зерттеулер жасады. Сырдың сағасындағы Шірік-Рабат кешенінде жемісті еңбек ете жүріп, Қызылорда облысы ескерткіштер жиынын жасауға тікелей қатысты, осы томды баспаға шығаруға көп еңбек сінірді және осы томның жауапты редакторы болды.

Жұмаш өз отбасымен қыын тұрмыс кешті, өсіресе баспана жағынан үнемі қысылып жүрді, тым жиі пәтер айырбастаумен болды. Бірақ, үлкен ғылымда осыны білдірмейтін. Экспедициялық ізденістерден еш қалып көрmedі. Ол жұмысқа араласқанда тұрмыс сол беті бөлек қалатын.

Жұмаш Жетібаев таза ғылымның таза адамы еді.

Кенпейіл, аққөніл, ешкімге жамандық ойламайтын азamat, біреуге іні, біреуге аға, біреуге құрдас, дос бола білген ардақты Жұмашты біз ұмытпаймыз.

Институт ұжымы